

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE ÇOCUK GELİNLERİ

Yazar: Yrd. Doç. Dr. Elif KIRANⁱⁱ

Özet

Biyolojik cinsiyet kavramı kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkları işaret ederken, toplumsal cinsiyet kavramı ise bu iki cins arasındaki toplumsal farklılıkları içerir. Kadın ve erkeğe toplumsal yapı tarafından biçilen rol ve konumlar üzerinde duran toplumsal cinsiyet tartışmaları, bireylerin kadın ya da erkek olmaları sebebiyle karşı karşıya kaldıkları farklı uygulamaları inceler. Zaman ve mekana göre farklılık gösteren bu uygulamaların gündelik yaşamda pek çok yansıması olduğu bilinmektedir. Dünya genelindeki toplumlarda hakim olan ataerkil yapının toplumsal yaşamdaki görünüşlerinden biri de toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık konusudur. Kadına yönelik şiddet başta olmak üzere, farklı tür ve boyutlarda cinsiyetçi uygulamaların varlığını yoğun bir şekilde sürdürdüğü bilinmektedir. Bu çalışmada, cinsiyetler arası ayrımcılık örneklerinden biri olan kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi konusu incelenmektedir. Çalışma öncelikle toplumsal cinsiyet konusunu farklı yönleriyle analiz etmiş ve ardından toplumsal cinsiyetin bir yansıması olarak çocuk gelin sorununu ele almıştır. Çalışmayı ayrıntılandırırken çocuk yaşta evliliğin sebep ve sonuçlarına değinilmiş ve konuya dair istatistiki bilgilere yer verilmiştir. Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi sorununa dair genel bir çerçeveye sunmayı amaçlayan bu çalışmanın sonuç bölümünde ise eğitim seviyesinin artırılması, yoksullukla mücadele yöntemlerinin etkin bir şekilde uygulanması gibi sorunun çözümüne dair çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Roller, Çocuk Yaşta Evlilik

GENDER ROLES and CHILD MARRIAGE in TURKEY

Abstract

Sex refers to the biological differences between man and woman whereas gender refers to the social ones. Gender studies focus on the different roles that are attained to man and woman by the society and on the different approaches that they face in daily life just because of their sex. This issue, which is known to have several reflections in social life, differs depending on time and space. One of the well-known reflections of it is the gender discrimination problems which tend to arise as a result of patriarchal structure of most societies. Violence against woman is one example of these discriminative behaviors and there exists many others, too. This piece of work handles one of these issues of gender discrimination which is child marriages. First of all, the issue of gender is analyzed from different perspectives and then child marriages are put under the spotlight. In the body part of the study, the reasons and results of child marriages both in Turkey and in the world are depicted by the help of some statistical data. In the conclusion part, some solution alternatives such as supporting the increase in education rates and finding out effective ways of fighting with poverty are presented.

Keywords: Gender, Gender Roles, Child Marriage

1- GİRİŞ

Toplumun temel birimi olarak kabul edilen aile birliğinin kurulması yolunda atılan ilk adım olan evlilik, zaman ve mekân farkı gözetilmeksizin tüm toplumlarda farklı tür ve biçimlerde var olmuş bir kurumdur. Evliliğin kendine has iç dinamiklerinin başında bir akit altında bir araya gelen iki bireyin bu yapı içindeki rol ve sorumlulukları gelmektedir. Bu rol ve sorumluluklar ise tarihsel, coğrafi, ekonomik, siyasi ve sosyal olanlar başta olmak üzere pek çok farklı bileşen tarafından belirlenmektedir. Bu da göstermektedir ki evlilik içi roller farklı koşullara göre değişme özelliğine sahiptir. Bu dinamiklerden biri ise toplumsal cinsiyet örüntüleridir.

ⁱ Bu çalışma 17-18 Kasım 2017 tarihlerinde gerçekleşen International Congress of Management Economy and Policy(ICOMEPE) kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

ⁱⁱ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ekiran@nku.edu.tr.

Bu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türkiye’de çocuk yaşta yapılan evlilikler mercek altına alınacaktır. Biyolojik özelliklerin belirlediği biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumun bireylere cinsiyetlerine göre yüklediği rol ve sorumlulukların bütünü olan toplumsal cinsiyet olgusunun etkisi, sosyal yaşamın birçok noktasında yoğun bir şekilde hissedilmekte ve gözlemlenmektedir. Gerek literatürdeki çalışılma sıklığına gerekse gündelik yaşam tecrübelerinde karşılaşılan örneklere dayanarak görülmektedir ki toplumsal cinsiyetin en baskın olduğu kurumların başında aile ve evlilik gelmektedir. Bu bağlamda, gerek evlilik kararı öncesindeki süreçte gerekse evlilik esnasında ya da biten evlilikleri takiben, toplumsal cinsiyet rollerinin çerçevelediği iktidar ilişkileri ile örülü sosyal olaylar yaşanmaktadır. Bu çalışmanın konusu olan çocuk yaşta evlilik sorunu da bu olayların hem sebebi hem de sonucu olarak meydana gelmektedir. Toplumun kadın ve erkeğe yüklediği farklı roller kapsamında incelenecek olan bu evlilik türü, çok çeşitli sebeplerden kaynaklanmakta olup toplumsal yaşama dair farklı sonuçlara sebep olmaktadır. Sebep ve sonuçlar açısından değerlendirildiğinde dünyada ve Türkiye’de benzer tablolarla karşılaşılmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde verilen istatistiki bilgilerden de görüleceği üzere erken yaşta evlilik her ne kadar azalan bir ivme gösterse de özellikle kız çocuklarının yaşamlarında derin yaralara ve kısıtlara sebebiyet veren bir sosyal sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu makale çerçevesinde, toplumsal cinsiyet genel hatlarıyla ele alınıp ardından da bu yanlış uygulamaya dair temel noktalar irdelenecek ve çözüm önerileri sunulacaktır.

2- TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal yapıya dair çalışmalarda aynı toplum farklı açılardan analiz edildiği gibi farklı toplumlar da benzerlikleri ve farklılıkları açısından ele alınmaktadır. Sosyolojik inceleme kapsamına giren bu araştırmalar göstermektedir ki farklı toplumlar arasında sahip oldukları kültürel değişiklikler kaynaklı çeşitlilikler bulunmaktadır. Toplumlar arasındaki en belirgin kültürel farklardan birisi de cinsiyet rollerine dair önkabullerdir.

Farklı cinsiyetteki kişilerin hangi davranışlarının toplumsal yapıya “uygun” hangilerinin ise “uygun olmayan” şeklinde nitelendirileceğine dair farklı kültürlerde farklı örnekler mevcuttur. Bu durum da cinsel tepkilerin doğuştan getirilmeyip sonradan öğrenildiklerine dair sağlam bir zemin oluşturmaktadır (Giddens, 2008, s. 485). Her ne kadar, kadınlık ve erkekliğin dayandığı ve değişmeyen temel, biyolojik olan ise de bu iki cins arasındaki farkları belirleyen başka bir bağlam daha vardır ki bu toplumlararası değişkenlik gösteren toplumsal cinsiyettir (Bora, 2005, s.37). Cinsiyet(sex) terimi erkek ve kadını ayıran fiziksel özellikler ve cinsel organlar gibi fiziksel ve biyolojik farklılıkları anlatmada kullanılırken, toplumsal cinsiyet(gender) kavramı ise davranış ve rollerdeki maskülen ve feminen olarak tanımlanan farklara gönderme yapar (Slattery, 2010, s. 341). “Toplumsal cinsiyet, toplumsal olarak kurulmuş erillik ve dişilik kavramlarıyla bağlantılıdır ve bireyin biyolojik cinsiyetinin doğrudan bir sonucu olmak zorunda değildir”(Giddens, 2008, s.505). Dolayısıyla cinsiyete dair özelliklerin kazanılmasında bireylerin herhangi bir somut payı mevcut değil iken, toplumsal cinsiyet bağlamında atfedilen özelliklerin ortaya çıkmasında sosyal yapı içerisindeki ilişkilerin yadsınamaz bir rolü olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, “toplumsal ilişkiler içinde kurulan cinsiyet fikri, dikkatimizi bireylerden ilişkilere yöneltir”(Bora, 2005, s. 22). Gündelik yaşamın bir ilişkiler bütünü olduğu ve içerisinde toplumsal unsurların tümünü barındırdığı (Lefebvre, 2016) göz önünde bulundurulduğunda toplumsal cinsiyet rollerinin de gündelik

yaşam pratiklerinde açıkça gözlemlenebileceği sonucuna varılmaktadır. Başka bir ifadeyle, cinsiyet örüntülerinin toplum tarafından üretildiği ve yeniden üretildiği yer gündelik yaşamdır. Gündelik yaşamda toplumsal cinsiyetin vurgulanması olması herhangi bir ortamdaki kişiyi kadın ya da erkek olarak kategorize etmemizle başlar (Fine, 2012). Toplumsal cinsiyetin dayandığı nokta olan gündelik yaşam pratikleri birey yaşamında son derece önemli ve kalıcı izler bırakır (Connell, 1998). Zaman içerisinde kalıplaşarak varlığını sürdüren bu izler toplumun farklı cinsiyetteki bireylere dair sunduğu ve hatta dayattığı yaşam rollerini belirlerler.

Toplumsal cinsiyet tanımı yapılırken birbiriyle bağlantılı ama birbirinden farklı olan iki ana damar üzerinden kavramsallaştırma yapan Scott, bu iki temel noktayı iki cinsin arasındaki görünen farklara göre şekillenen sosyal ilişkilerin bir bileşeni olarak toplumsal cinsiyet ve toplumsal güç ilişkilerini görünür kılan bir yol olarak toplumsal cinsiyet şeklinde özetler (1986). Her iki noktada da toplumun ürettiği bir olgu olarak vurgulanan toplumsal cinsiyetin tek başına var olan bir kategorizasyon olmadığı bu tanımında da açıkça görülmektedir. Toplumsal cinsiyet sosyal yapının diğer sosyal ve politik biçimlerine bağlı olarak ortaya çıkar ve sonrasında bizzat kendisi aile, iş, sınıf, kölelik, sömürgecilik şeklinde örneklendirilebilecek olan bu formları üretir ve yeniden üretir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyetin belirli sosyal ve politik bir bağlamda oluştuğu, diğer bir ifadeyle onların bir ürünü olduğu ve ancak yeşerdiği bu ortam mevcut olduğunda etkin olabileceği vurgulanmalıdır (Butler ve Weed, 2011). Bu bağlamda ataeril toplum düzeni toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkması ve varlığını devam ettirebilmesinde son derece önemli rol oynamaktadır. Erkek ve kadın rollerini keskin çizgilerle ayıran ve erkek egemen bir yapı sunan bu düzende toplumsal cinsiyete bağlı eşitsiz uygulamaların var olduğu görülmektedir. Ataeril toplum yapısında kadın ve erkeğe biçilen farklı rol ve özellikler irdelenecek olursa erkeğe güçlü, katı, mantıklı, çalışkan gibi özellikler uygun görülürken kadınların naif, kırılabilir, zayıf, hassas, duygusal yapıda olmalarının kabul edilebilir olduğu görülecektir. Bunun yanında, erkeğin ev dışı sorumluluklarda aktif olması beklenirken kadının ev içi ile ilgilenen ana figür olması doğru bulunmaktadır. “Evin dünyanın pisliklerinden uzak, masum ve temiz bir yer olarak tasarlanması, erkeklerin “dış” dünyaya açılırken kadın ve çocukları bu temiz yerde bırakmaları, içinde yaşadığımız kültürün en belirleyici ve güçlü örüntülerinden biri, belki de birincisidir”(Bora, 2005, s.59). Tarihsel sürece bakıldığında toplumsal cinsiyet temelli uygulamaların azalan bir ivme gösterdiği bilinmektedir fakat derinlemesine bir inceleme yapıldığında bu kalıp yargıların varlığını sürdürdüğü yalnızca farklı şekillere büründüğü görülmektedir (Dökmen, 2004).

3- TÜRKİYE’DE ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK

3.1 Çocuk ve Çocuk Yaşta Evlilik Tanımları

Çocuk yaşta evlilik konusunu ayrıntılarıyla irdilemeden önce çocuk ve çocuk yaşta yapılan evliliğe dair tanımlamalara yer vermek çalışmanın sağlam bir zemin üzerine yerleştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin(1959) ilk maddesinde geçen ifadeye göre “çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”. UNICEF (2004) ise çocuk yaşta evlilikleri “fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılarından evlilik ve çocuk doğurma sorumluluğu taşımaya hazır olmadan ve genellikle 18 yaşından önce gerçekleşen” evlilikler şeklinde tanımlamaktadır. Ülkemiz açısından bir tanım yapılacak olursa Türk Medeni Kanunu Madde 11’de

geçen “Erginlik 18 yaşın doldurulmasıyla başlar.” ifadesi uyarınca 18 yaş altı bireylerin çocuk kategorisinde sayıldığı görülecektir. Çocuk Koruma Kanunu (2005) da benzer şekilde çocuğu, “Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi” şeklinde tanımlamaktadır. Dolayısıyla, çocuk tanımlarının birleştiği ortak noktanın 18 yaş sınırı olduğu ve 18 yaş altı bireylerin çocuk sayıldığı görülmektedir.

Çocukların yetişkinlerden farklı bir muameleye tabi tutulması gereği de gerek ulusal gerekse uluslar arası sözleşme ve kanunlarda açıkça belirtilmiştir. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924) "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksinimi” duyduğunu vurgulamaktadır. Bunun yanında, ülkemizdeki Çocuk Koruma Kanunu (2005) maddeleri incelendiğinde de çocukların farklı tehlike ve istismar türlerine açık oldukları ve bu sebepten devlet ve sosyal çevre tarafından korunmaları gereğinin belirtildiği görülmektedir.

Çocukluk sınırının ardından çocuk yaşta evlilik ile ilgili tanımlamaları da yine kanun maddeleri ve sözleşmelerde bulmak mümkündür. Medeni Kanun madde 124’e göre “erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.” Ülkemiz yasalarına göre 17 yaşını doldurmamış çocuklar -istisnai bir durum olmadıkça- evlilik akdinin tarafları olamazlar. Uluslararası sözleşmelerde ise 18 yaş sınırı alınmış ve resmi olsun ya da olmasın taraflardan birinin ya da her ikisinin 18 yaşın altında olduğu evlilik türü çocuk evliliği şeklinde tanımlanmıştır.

3.2 Çocuk Yaşta Evlilik Dağılımları

İstatistiklere bakıldığında her yıl 15 milyon kız çocuğunun 18 yaşından önce evlendirildiği görülmektedir. Ülkeler temelinde ise % 76 oranı ile dünyada en yüksek çocuk evliliği oranına sahip ülke Nijer’dir. Bunu takip eden oranlar ise %68 ile Orta Afrika Cumhuriyeti, %67 ile Çad şeklinde sıralanmaktadır (<https://www.girlsnotbrides.org/about-child-marriage/>). Dünya Sağlık Örgütü’nün (2013) çocuk evlilikleri üzerine ortaya koyduğu öngörülere göre de 2020 yılına kadar 140 milyondan fazla kız çocuğu evlendirilmiş olacaktır. Bu sayının 50 milyon kadarını ise 15 yaş altı kız çocuklarının oluşturacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye’de çocuk yaşta evliliklerin yıllar ve bölgeler arasında dağılımı incelendiğinde azalan sayıda çocuk evliliği göze çarparken evlenme yaş ortalamalarında bölgelerarası farkların bulunduğu da görülecektir. TÜİK tarafından 2016 yılında yayınlanan verilere göre resmi rakamlara yansıyan kız çocuk evliliklerinde azalma görülmüştür. 2015 %5.2 olan 16-17 yaş grubundaki çocuk gelin oranı 2016 yılında %4.6’ya gerilemiştir. İller ekseninde bir değerlendirmeye gidilecek olursa, 18 yaş altı kız çocuklarının evlendirilmesinin en sık görüldüğü il % 15.7 ile Ağrı iken, en düşük olduğu il %1.1 oranına sahip olan Tunceli’dir. Çocuk yaşta evliliklerin yıllar içerisindeki değişimini yansıtan bir diğer araştırma ise Hacettepe Nüfus Enstitüleri(2014) tarafından yapılmıştır ve bu çalışmaya göre 1978’de %22,2 olan 15-19 yaş arası evlilik oranı 2013 yılında %7,2’ye gerilemiştir. Buna paralel bir değişiklik de ülkedeki genel ilk evlilik yaşının artışı şeklinde istatistiklere yansımaktadır. TÜİK 2016 nüfus istatistikleri incelendiğinde hem erkek hem de kadın bireylerin ilk evlenme yaşı grafiğinde artış gözlemlenmektedir. 2011 yılında ortalama ilk evlenme yaşı erkeklerde 25,5, kadınlarda 22,2 iken bu oran

2016'da erkeklerde 27,1, kadınlarda ise 24,0 şeklinde bir artış göstermiştir. Bölgelerarası farklara bakıldığında ise en düşük ilk evlilik yaşı oranına sahip bölge kadınlarda %22,5 oranı ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi, erkeklerde ise %25,8 oranı ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Türkiye'de zaman içerisinde çocuk yaşta yapılan evliliklerdeki değişimi gösteren istatistikler incelendiğinde iki temel çıkarım yapılabilir. Bunlar, "15 yaşından evvel gerçekleşen evliliklerin sürekli bir azalma eğiliminde olduğu ve 15 yaşından sonra-18 yaşından önce gerçekleşen evliliklerin oranında ise 2005- 2006 yıllarına değin azalma gerçekleştiği ve sonrasında ise bu evliliklerin yaygınlığında önemli bir değişim gerçekleşmediği" şeklinde sıralanabilir(ASPB, 2015).

İlk evlilik yaşındaki bu artışın sebepleri arasında eğitim yaşamında geçirilen sürenin uzaması, kentleşme, çalışan kadın sayısındaki artış, gençlerin evliliğe dair fikir ve önceliklerindeki değişim gibi noktalar sıralanabilir. Fakat, her ne kadar ilk evlilik yaşı gittikçe artan bir ivme izlese ve resmi rakamlara yansıyan çocuk yaşta evlilik sayısı azalıyor olsa da İnsan Hakları Uluslararası Evrensel Bildirgesi, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Beijing Kadın Konferansı kararlarına aykırı olmasına rağmen Türkiye'de çocuk yaşta evlilikler gerçekleşmeye devam etmektedir (Tılıç ve Çelik, 2016). Bu sorunun arkasında yatan sebepler ve yol açtığı problemlerin derinlemesine incelenmesi çözüm yolları bulmada atılması gereken en temel adımdır.

3.3 Çocuk Yaşta Yapılan Evliliklerin Sebep ve Sonuçları

Erken evliliklerin gerçekleştikleri dönem ve coğrafyalar analiz edildiğinde hepsinde ortak olan birtakım temel noktalar bulgulanmaktadır. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun erken yaşta evliliklerle ilgili çalışmasının sonucu olarak sunulan raporda çocuk yaşta evlenme/evlendirilme sorununun sebep ve sonuçları ayrıntılı ve aydınlatıcı bir şekilde sunulmuştur (2010). Rapora göre erken yaşta yapılan evliliklerin altında yatan sebepler gruplandırıldığında, sosyo-ekonomik gerekçeler, gelenekler, görenekler ve dini inançların yanlış algısı, eğitimsizlik, aile içi şiddet, toplum baskısı ve kullanılan dil, evlilik çeşitleri ve mülkiyet unsuru başlıkları öne çıkmaktadır. Sosyo-ekonomik sebepler çocuk yaşta evliliğin en önemli sebebi olarak kabul edilmektedir ve bu sebeplerin başında da yoksulluk gelmektedir. Ekonomik açıdan alt gelir grubundaki ailelerde kız çocukları mümkün olduğunca erken yaşlarda evlendirilerek hem bu çocuğa ayrılan maddi yükün ortadan kalkması hem de başlık parası aracılığıyla aileye ek bir gelir olması hedeflenmektedir. Gelenek, görenek ve din açısından ise ataerkil aile yapısı ve dinin yanlış yorumlanması gerçeğiyle karşı karşıya kalınmaktadır. Ataerkil toplum yapısının namus kavramını kadın üzerinden okuması sebebiyle kız çocukları ailesinin yanında kaldığı müddetçe namusunun korunması riski altında olup erken yaşlarda evlendirildiklerinde bu riskin ortadan kalkacağı düşünülmektedir. Eğitim seviyesinin düşüklüğü ise kız çocuklarının evlendirilmesinde önemli rolü olan bir diğer unsurdur. Geleneksel toplum yapısında erkek çocukların eğitimine önem verilirken kız çocukları erken yaşlarda okul hayatına son verip evlendirilmeye yönlendirilmektedir. Anne-baba arasında olan başta olmak üzere aile içinde var olan şiddet, çocukların erken yaşta evlenme ve evliliği bir kurtuluş olarak görme eğiliminde olmalarına sebep olmaktadır. Bunların yanında, erken evlilik yönündeki toplum baskısının en belirgin olduğu noktalardan biri de gündelik yaşamda kullanılan söylemlerdir. "Evde kalmak" kavramının çoğunlukla kız çocukları üzerinden kullanılması ve gündelik yaşamda kız çocuklarının karşı karşıya oldukları bir risk faktörü olarak vurgulanması da evlilik tercihinin erken yaşlarda yapılmasında etkili olmaktadır. Bunların yanında

Türkiye'deki farklı evlilik türlerinin de özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri sonucunu doğurduğu bilinmektedir. Örneğin, iki ailenin gelin değiş tokuşu şeklinde yaptıkları uygulama olan berdel evliliklerinde ya da doğuştan eşin belirlenmesi şeklinde yapılan beşik kertmesi evliliğinde kız çocuklarının yaşı dikkate değer bir unsur olarak görülmemekte ilk maddede açıklanan yoksulluk ve maddi koşullar ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de yaygın bir evlilik türü olan akraba evliliği ise çoğunlukla maddi varlıkların aile dışına çıkmaması gayesiyle yapılmaktadır. Bu grup evliliklerde de kız çocuklarının yaşı çok önemsenmemekte iki ailenin çıkarları ön plana çıkmaktadır.

Bu sebepler toplumsal cinsiyet örüntüleri bağlamında analiz edildiğinde hepsinin toplumun erkek ve kadın bireylere biçtiği farklı rollerle örtüştüğü görülmektedir. Eğitim ve maddi kaynak aktarımı konusunda erkek çocuğun öncelenmesi, namus kavramının kız çocuklarını tehdit eden bir risk olarak algılanması noktalarından da açıkça görüldüğü üzere erken yaşta evlilik sebepleri şeklinde sıralanan bu maddelerin hepsini toplumsal cinsiyet rolleri ana başlığı altında toplamak mümkündür.

Yine aynı raporda erken yaşta evliliğin sonuçlarına dair bir tablolama da mevcuttur (Tablo 1). Çocuk gelin diye tabir ettiğimiz kız çocuklarının hem kendileri hem de bebekleriyle ilgili sonuçlar sağlık açısından ve psikosoyal açıdan gruplandırılmıştır. Bu maddelerin de işaret ettiği üzere çocuk yaşta yapılan evlilikler her iki açıdan da çok fazla sayıda olumsuz duruma sebebiyet vermektedir. Bu tabloda dikkat çeken bir diğer durum ise erken evliliklerin sebep ve sonuçlarındaki ortak noktalar. Eğitim ve yoksulluğun çocuk gelinlerin ardında yatan temel sebepler olmalarının yanında psikosoyal sonuçların da başında geldiği görülmektedir. Dolayısıyla eğitim ve ekonomik alanda yapılacak iyileştirmelerin bu sorunun çözülmesinde etkili olacağı gerçeği gözler önüne serilmektedir.

Tablo 1. Erken Yaşta Evliliğin Sonuçları

<i>Tıbbi</i>	<i>Psikosoyal</i>
Anneler	Anneler
Vücut ağırlığı artışının yetersiz olması	Öğretim kurumlarına devam etmeme
Şişmanlık, vücut ağırlığında aşırı artış	Sosyal aktivitelerde sınırlılık
Preeklampsi	İş fırsatlarının kaybı
Anemi	Yoksulluk
Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar	Boşanma ve ayrılma
Baş-pelvis uyumsuzluğu	Sosyal izolasyon
Ağır hemorajiler	Stres/depresyon
Doğum sonrası sorunlar	Madde kullanımı
Sık gebelik	Sık gebelik
Genel iyilik halinin bozulması	
Anne ölümleri	
Bebekler	Bebekler
Düşük doğum ağırlığı	Gelişme geriliği
Prematüre doğum	İstismar
Ani bebek ölümü sendromu	Davranış bozuklukları/madde kullanımı
Akut enfeksiyonlar	Okul başarısızlığı ve okulu bırakma
Kazalar	İşsizlik/yoksulluk
Bebek ölümleri	İstenmeyen gebelik

Kaynak: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2010).

4- SONUÇ ve ÖNERİLER

Gerek dünya üzerindeki pek çok ülkede gerekse ülkemizde varlığını devam ettiren kız çocuklarının erken yaşta evlenmesi sorunu toplumsal yapıda ciddi olumsuzluklara sebebiyet vermektedir. 18 yaş altı bireyler henüz fizyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan gelişimlerini tamamlamamış olup evlilik gibi ciddi kurumun bir tarafı olmak için hazır kabul edilemezler. Kanun maddeleri ve uluslararası sözleşme maddelerinde vurgulanmasına rağmen geleneksel kodların gücünün bir yansıması olan bu durumun halen devam ettiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, yazılı kurallarca yasaklanan bir durumun yazısız kurallar şeklinde nitelendirilebilecek olan, ataerkil toplum yapısının ürettiği toplumsal cinsiyet rollerine dair kodlara dayanarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

Toplumun temel yapı taşı olan ve kendisine değen herhangi bir olumsuz durumun tüm toplumu aynı yönde etkileyeceği çokça vurgulanan aile kurumunun evlilik adımını atma erginliğine sahip olmayan bireyler tarafından kurulması, kısa vadede kurulan bu aileye uzun vadede ise toplumun geneline sorunlar dizisi olarak geri dönecektir. Bu sebeple çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi için çeşitli tedbirler alınmalıdır. Bu çözüm önerilerinin başında eğitim seviyesinin hem erkek hem de kız çocukları için artırılması gelmektedir. Böylelikle, eğitim hayatına devam eden çocukların evlilik hedef ve hayalleri daha ileriki yıllara doğru kayacak ve aile kurma adımını atmadan önce gerekli eğitimi almış olacaklardır. Bunun yanında, toplumsal bilinçlendirme kampanyaları da çocuk gelinlerin olumsuz tablosunu gözler önüne sermede ve farkındalık oluşturmada son derece önemli çabalardır. Gerek yerel yönetimler gerekse kitle iletişim araçları aracılığı ile yapılacak duyurular ile bireylerin bu konuya dikkatleri çekilmelidir. Bunun yanında eğitim kurumlarında verilecek seminerler, düzenlenecek sempozyumlar, eğitimler gibi çalışmalar yolu ile öğrencilerin ilköğretim ve lise sıralarından itibaren 18 yaş altı her bireyin çocuk olduğu kuralı öğrencilere öğretilmeli ve hatırlatılmalıdır. Bunlarla birlikte, sosyal politikalar bağlamında çocuk gelin sorununun ele alınması ve bu soruna yönelik çözümler sunan politikaların geliştirilmesi, kanun koyucuların bu problemin ortadan kalkmasına yönelik yaptırımları olan maddeler üzerinde çalışması da kız çocuklarının henüz hazır olmadıkları bir adımı atmalarını engellemede son derece önemli çözüm alternatifleridir.

KAYNAKÇA

- ASPB. (2015). Türkiye’de Evlilik Tercihleri. Erişim: 5.10.2017, <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/t%C3%BCrkiyede%20evlilik%20tercihleri%20ar%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1%202015.pdf>
- Bora, A. (2005). *Kadınların sınıfı: ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Butler, J. & Weed, E. (Ed.). (2011). *The question of gender: John W. Scott’s critical feminism*. Indiana: Indiana University Press.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: toplum, kişi ve cinsel politika*. (Çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005). *T.C. Resmi Gazete*, 25876, 15 Temmuz 2005. Erişim: 6.10.2017, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>
- Dökmen, Z. (2004). *Toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Fine, C. (2012). *The real science behind sex differences: delusions of gender*. UK: Icon Books.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Girls Not Brides. Erişim: 3.11.2017, <https://www.girlsnotbrides.org/about-child-marriage/>
- HÜNEE. (2014). *Türkiye nüfus ve sağlık araştırması 2013*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Erişim: 10.11.2017
- Lefebvre, H. (2016). *Modern dünyada gündelik hayat*. (Çev. Işın Gürbüz). İstanbul: Metis Yayınları.
- Scott, J. W. (1986). “Gender: A Useful Category of Historical Analysis”. *The American Historical Review*. 91(5), 1053-1075. Erişim: 6.10.2017, <http://www.jstor.org/stable/1864376>
- Slattery, M. (2010). *Sosyolojide temel fikirler*. (Haz. Ümit Tatlıcan-Gülhan Demiriz). İstanbul: Sentez Yayınları.
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2010). Erken yaşta evlilikler hakkında komisyon raporu. Erişim: 10/11/2017, www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf,
- Tılıç, H. R. & Çelik, K. (2016). An Overview of Turkey's Young Population. UNFPA. Erişim: 10.11.2017, <https://turkey.unfpa.org/en/publications/overview-turkeys-young-population>.
- TÜİK (2016). Erişim: 3.10.2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24645>
- Türk Medeni Kanunu. (2001). *T. C. Resmi Gazete*, 24607, 8 Aralık 2001. Erişim: 5.11.2017, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
- UN (1959). Çocuk Hakları Bildirisi. Erişim: 15.12.2017, http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf
- UN (1924). Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi. Erişim: 15.11.2017, <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/Genevre-Beyannamesi.jpg>
- UNICEF (2004). Çocuk haklarına dair sözleşme. Erişim: 3.11.2017, https://www.unicef.org/turkey/pdf_cr23.pdf
- WHO (2013). Child Marriages. Erişim: 15.11.2017, http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2013/child_marriage_20130307/en/